

DIE GROSSE ZEIT DER KAVALLERIE

(Motorbuch Verlag, Stuttgart, 1989. 280 o.)

Rendkívül szép kiállítású, gazdagon díszített és számos egykori képzőművészeti alkotás reprodukcióját is tartalmazó lovasságtörténetet jelentetett meg a közismert német kiadó. A régi horvátországi lovastízi és családból származó lótenyésztő és lovassági szakértő szerzőpáros azt a célt tűzte maga elé, hogy az állandó hadseregek beköszönésének korától napjainkig végigkísérjék a lovas fegyvernem történetét. Sajnálatos módon csupán teljesen történelmietlen szövegegyvelegre futotta erejükben. Jól jelzi állításunk igazságát már a kronológiai tagolás és a fejezet-cím-választás is. Az 1661—1700 közti időszakot „Az uralkodó valamennyi katonája”, az 1700—1735 között „Háborúk üres trónokért”, az 1735—1763 között „Új hatalmak a színpadon”, az 1775—1815 között „A forradalom kora”, az 1815—1865 között „Az új kor”, végül az 1865—1939 között „Az apokalipszis” címmel jellemezték a szerzők.

A fejezetcímek nemcsak részben semmitmondóak, részben valótlan állítást sugalmazóak, hanem még a tartalmat sem fedik. Az első fejezetben, legjellemzőbbként beállítva, a francia haderőbeli lovassági reformok bemutatásával indítanak a szerzők, majd a lengyel fejlődést emelik ki. Teszik ezt azért, hogy „Osztrák-török háború 1683—1699” című alfejezetükben Bécs 1683-as felmentésétől kezdve egyoldalúan a lengyel sikert emelhessek ki (24. skk. o.). Csupán e háború tárgyalását követően térnek rá „Az osztrákok” alcímmel a Habsburg-birodalombéli fejlődésre. Itt említik röviden egy füst alatt az irreguláris lovasegységeket „könnyű horvát lovasságot és a magyar huszárokat” (27. o.). Miközben szó sem esik arról, hogy a korábban tárgyalt lengyel huszar-kötélékekkel szemben, amelyek nehézlovasságaik voltak, a magyar huszárok mindig könnyűlovasként bukkantak fel, így jellemzik ezeket: „Az irreguláris magyar huszárezredek, amelyek létszáma nem egyszer elérte az 5000 főt, lándzsát viseltek, sőt nem egy-

szer még számszeriját is.” A pongyola fogalmazáson túl a hamis állítás sem igényel bővebb kommentárt. Ugyanígy az a további tényként közölt vád sem, miszerint „ezek a huszárok a tatárokhoz és a kozákokhoz hasonlóan továbbra is vadak és fegyelmezetlenek maradtak.” Az első fejezetben még vázolt török, svéd, brandenburgi és angol fejlődés ugyanilyen felületes. A csúcspontot az jelenti, amikor a „Regiments of Horse” magyarázatoként azt adják meg, hogy „ez a tiszta lovasezred” (36. o.), nem tudván, hogy lovasezred megnevezéssel mind általánosabban a könnyített felszerelésű vértesezredekert illeték a kortársak.

Visszatérve még a huszáregységek elterjedéséhez, még ebben az első fejezetben foglalkoznak a szerzők a regulárisává válással. Ezt a magyar, a kozák, a lengyel és az orosz területeken egyaránt az oszmánellenes határmenti harcokból vezetik le. Az egyetemes európai elterjedésre azonban még sem kísérelnek magyarázatot találni, ezt csupán tényként közlik (37. o.).

A második fejezetbe került át teljesen logikátlanul a pfalzi örökösödési háború története, majd itt tárgyalják a spanyol örökösödési háborút és az északi háborút, valamennyit leíró jelleggel. A lovasság fejlődését ellenben az egyes német-római birodalmi államokkal kapcsolatosan villantják csak fel, megmaradva a szervezési területen.

Váratlanul, a harmadik fejezetben bukkan fel a magyarországi hadfejlődés, az ország három részre szakadásától kezdve egészen a XVIII. század közepéig nyomon követve. Ehhez csatlakozik a „Magyarországi könnyűlovasság” című alfejezet. Mindkét rész rendkívül tisztességes hangvétellel, a legújabb magyar hadtörténeti eredmények figyelembevételével íródott meg, csak üdvözölheti a magyar olvasó. Még annak is örvendeni kell, hogy a nemzetközi szakirodalomban újra és újra felbukkanó „osztrák huszárok” kifejezés

itt pontos magyarázattal együtt jelenik meg: „azok a magyar lovasok, akik hűséggel voltak a Habsburgok iránt és az osztrák hadsereg regulális ezredeiben, vagy magasrangú nemesek háborús kontingenseiben szolgáltak” (81. o.). Ezt követően tárgyalják a szerzők más haderők magyar huszárkötelékeinek szervezettörténetét is, és ezt is csak örömmel üdvözölheti a magyar olvasó. Csupán a torz névirásokat fájjalhatja, hiszen a Rattzky névirásból (83. o.) még következtetni lehet, hogy Ráttky Györgyről van szó, de a Czekeln névalakból (103. o.) már nehezen derülhet ki, hogy Székely Mihályra gondoltak a szerzők.

A rendkívül eklektikus felépítést tükrözi az a körülmény is, hogy csupán a negyedik fejezetben, az észak-amerikai forradalmi haderővel kapcsolatosan kerül sor a lovasság tipologizálásának rövid felvázolására. Az amerikai szervezésnél említik a Pennsylvania Hussar Company létét (129. o.), de e német zsoldosoknál talán inkább említést érdemelt volna a Pulasky-légió és annak hősi halált halt vezénylő ezredese, az önkéntes Kováts Mihály.

A francia forradalmi és a napóleoni háborúk koránál inkább újólag eseménytörténet-írássra vállalkoztak a szerzők, mintsem fegyvernem-történet írásra. Sőt a legjelentősebb események csataleírásaként bukkannak fel e könyv lapjain és nem elemzési alapként.

Ez a felfogás folytatatólagosan tükröződik nagy fejezetekben, amely az 1812-es amerikai—angol, a későbbi amerikai—indián és az 1846/48-as amerikai—mexikói háborút tárgyalja. A szerzőket itt már annyira elragadta az

eseménytörténet-írás, hogy folytatatólagosan tárgyalják még az amerikai polgárháborút és a krimi háborút is. Ez utóbbit a történelem első állásháborújaként jellemzik, anélkül, hogy állításuk bizonyítására kísérletet tennének.

A záró történelmi fejezet a tüzérv minden korábnál erőteljesebb fejlődése és a lovasság szerepcsökkenése jegyében fogalmazódott meg. Így, érthetően, a porosz-osztrák, a francia-porosz háború elemzésével indítanak a szerzők. Érthetetlenül viszont, a francia gyarmati háborúk felidézésének érdekében, visszanyúlnak egészen az 1830-as évekig, sőt ugyanígy járnak el, amikor az újvilágbéli és az indiai, afrikai háborúkat sem akarják elhagyni, egyfajta — rosszul értelmezett — teljességre törekedve. E logikátlanul beillesztett rész után elemzik újra a géppuska és a gyorstüzelő löveg megjelenésének hatását, a ló szállítóeszközzé degradálódását a huszadik századi háborúk példáján. Természetszerűleg ennél az első világháború foglalja el a túlnyomó helyet, ám a zárókép e műben is a lengyel dzsidások 1939-es rohama a német harcokocsioszlopok ellen.

A két horvát szerző befejezésül még függelékként, egy hetedik fejezetben, ismerteti a lovasságnál tenyésztett alap lótipusokat. Művükhöz a képek forrshelyét tartalmazó mutató és szelektív bibliográfia is csatlakozik.

A képanyag gazdagsága, a sok egybe-hordott ismeret miatt minden tartalmi kifogás mellett is ajánljuk a lovasság története iránt érdeklődők figyelmébe ezt a legújabb kiadványt.

Zachar József